

ОРГАНИЗАЦИЈА НАСТАВЕ

04/06/2020

1

1

Организација наставе

- ★ Разредно-часовни систем
- ★ Други организациони системи

2

2

Разредно-часовни систем организације наставе

- ★ Организациони систем наставе у коме је дидактичко-радна јединица (одељење) до 30 (изузетно до 34) ученика а временска јединица је школски час од 45 минута.
- ★ На часу се конкретизују сви задаци и аспекти наставе

3

3

Час је

- ★ целовит,
- ★ логички заокружен,
- ★ временски ограничен део наставног процеса,
- ★ са сталним саставом ученика
- ★ приближно једнаких предзнања,
- ★ током којег се, заједничким радом наставника и ученика, решавају одређени дидактички и васпитно-образовни задаци.

4

4

Историјат

- ★ Средњи век – индивидуална настава
- ★ Нови век – (развој трговине, занатства, администрација - расте потреба за школованим људима)
- ★ Индивидуална настава је неекономична
- ★ Ј. Коменски (1592-1670)– тражи напуштање индивидуалне наставе за одабране и прелаз на колективни систем општег образовања
- ★ У 17. веку је у Чешкој уведен **разредно-часовни систем**

5

5

Предлози Коменског

- ★ **Истовремени почетак рада** у години и сваком наставном дану
- ★ Прецизно **трајање школске године** са четири једнака периода
- ★ **Дневна настава са 4 часа** од по 45 минута са малим прекидима – одморима
- ★ **Предметна настава по програму** који се састоји из низа тема и наставних једница које их чине
- ★ **Истовремено извођење наставе** за више ученика истог узраста и једнаког претходног образовања (40-50 али и више)
- ★ **Подела на разреде** према узрасту и броју деце
- ★ **Подела наставних курсева** по годинама
- ★ **Одређивање програма** у свакој години

6

6

Предмети из времена Коменског

- ★ 7 слободних вештина
 - граматика,
 - реторика,
 - дијалектика,
 - аритметика,
 - геометрија,
 - астрономија,
 - теорија музике
- ★ 18. век настава предметна такође али предмети одговарају наукама

7

7

Разредно-часовни систем организације наставе

- ★ **“Разредан”**
 - ученици су груписани у разреде према школском узрасту и према степену образовања
- ★ **“Предметан”**
 - наставни садржаји су подељени по предметима
- ★ **“часован”**
 - градиво сваког наставног предмета је рашчлањено на наставне јединице које се распоређују на наставне часове.

8

8

Разред и одељење

- ★ разред чине чине ученици **приближно истог узраста и приближно подједнаких претходних знања и умења.**
- ★ под руководством наставника они реализују наставни план и програм.
- ★ разред најчешће није исто што и одељење а односи између њих могу да буду различити
 - Одељење је релативно стална група ученика са којом наставник ради – најчешће у истој учионици.
 - Разред и одељење се могу поклапати.
 - дешава се и да више разреда чине једно одељење – комбиновано

9

9

Разред и одељење

- ★ Број ученика у одељењу:
 - максимално 30 (са педагошког и здравственог аспекта)
 - минимално 15 (економски аспект)
- ★ начин формирања одељења – статистички усредњено
 - подједнако и слабих и добрих ученика – Гаусова расподела
 - не строго женска и строго мушка – коедукација навикава младе различитог пола на једнакост и равноправност.
 - “инклузивна” настава – инсистира се на њој последњих година (www.inkluzija.org/)

10

10

Предметна настава

- ★ Наставни садржаји су подељени на наставне предмете
- ★ Предности
 - у нерашчлањеној настави се ученици теже сналазе
 - лакше је планирати предметну наставу
 - лакше је применити принцип поступности
- ★ Недостаци
 - при планирању треба стално водити рачуна о корелацији са другим предметима
 - стално смењивање предмета отежава продубљивање стечених знања (овај недостатак може да се ублажи блок-наставом).

11

11

Наставни час

- ★ Основна временска јединица јесте наставни час.
- ★ Обично траје 45 минута.
 - за млађе ученике може да траје и краће (30 или 35 минута)
 - или дуже као блок (90 или 135 минута, или у практичној настави 180 минута)
- ★ Целина наставног градива која се обрађује на једном часу се назива **наставном јединицом**
- ★ **Наставна јединица** – једна релативно заокружена и логички повезана наставна целина
- ★ Наставна јединица је ужи појам од **наставне теме** – целине наставног градива (н. тема је састављена од целина-јединица)

12

12

★ Примери: Физика 7. разред
 ★ **Наставне теме**
 – Сила и кретање (9+14+2)
 – Кретање под дејством силе теже и трења (4+6+2)
 – ...
 ★ **Наставне јединице**
 – ...
 – Тренутна и средња брзина тела. (1+0)
 – Слободно падање тела, бестежинско стање. Хитац навише и хитац наниже. (1+2)
 – Зависност брзине и пута од времена при равномерно променљивом праволинијском кретању. (2+2)
 – ...
 – Лабораторијске вежбе

- 2. Провера Другог Њутновог закона помоћу покретног тела (колица) или помоћу Атвудове машине. (1)

13

13

Облици рада у разредно-часовном систему

★ Фронтални,
 ★ Групни
 ★ Рад у паровима
 ★ Индивидуални

14

14

Фронтални облик рада – карактеристике

- ★ Истовремено се поучавају сви ученици, сви раде исте задатке
- ★ Комуникација истовремена са свим ученицима
- ★ Наставник активан, ученици у рецептивном односу према настави
- ★ Рад прилагођен хипотетичком **просечном** ученику

15

15

Фронтални облик рада - предности

- ★ Економичност
- ★ Директна комуникација наставника са свим ученицима
- ★ Рад истовремено почиње и завршава за све ученике

16

16

Фронтални облик рада - недостаџи

- ★ Слаба активност ученика
- ★ Нема директне сарадње међу **ученицима**
- ★ Наставник не може да прилагођава рад према најспособнијим нити према најслабијим ученицима
- ★ Мало могућности за детаљно проверавање рада и успеха
- ★ Једноличан и монотон
- ★ Ствара навику да се све добија у готовом виду, ...
- ★ Након уочавања недостатака рађено је на њиховом отклањању и проналажењу другачијег облика рада али је фронтална настава задржана због својих предности

17

17

Групни облик рада - карактеристике

- ★ Развијен због недостатака фронталног облика рада
- ★ Повремено формирање посебних група са мањим бројем ученика и заједничко решавање одређених задатака
- ★ Ученици самостално по групама раде и о резултатима свога рада подносе извештај наставнику и ученицима
- ★ Прве деценије 20. века Дјуи
 - Основа: веровање да је учење пратећа појава заједничког живота

18

18

Групни облик рада - карактеристике

- ★ Групе 3-6 ученика
- ★ Свака група добија радни задатак (наставни листић, радни налог)
- ★ Помажу се, договарају, дискутују и припремају извештај
- ★ груписање:
 - **слободно** (ученици сами формирају групе) и
 - **дириговано** (наставник формира групе на основу неког критеријума – једнак успех, различит успех, једнак темпо рада, једнаке или сличне способности, сличне нарави, ...)
- ★ Према врсти радног задатка групни рад је:
 - **диференциран** (групе добијају различите задатке у оквиру исте теме) и
 - **недиференциран** (групе добијају исте задатке)

19

19

Групни облик рада – карактеристике - рангирање

- ★ Недостатак диференцираног приступа (појава супериорних, инфериорних и индиферентних чланова групе) може да се отклони
- ★ **Рангирање група и радних задатака**
- ★ Групе од по 3 ученика су подељене по успеху на 4 ранга (нивоа)
 - Ранг 2 и 5 – 10% ученика
 - Ранг 3 - 50%
 - Ранг 4 – 30%
- ★ Рангирају се и задаци – са порастом ранга групе расте и тежина задатака

20

20

Групни облик рада – карактеристике - рангирање

- ★ Нпр. у методи рада са уџбеником
- ★ Први час – добијају се и решавају задаци
- ★ Наставник их носи на преглед и доноси наредног часа а онда се дају тачна решења, дискутује, ..., проналазе грешке, ...
- ★ Кроз разговор и надметање група се стичу нова знања
- ★ Код рангирање група и радних задатака се елиминише нежељена појава супериорних, инфериорних и индиферентних чланова групе
- ★ Пружа се могућност да ученик или цела група промене ранг јер су јасно дефинисани услови за прелазак из једног у други ранг

21

21

Групни облик рада - предности

- ★ Носиоци наставног процеса су ученици
- ★ У директном односу су са наставним градивом и изворима знања
- ★ принуђени да активно раде
- ★ Развијају способности
- ★ Психо-социолошки значај – јер се ученици и ван школе друже

22

22

Групни облик рада – недостаџи, 9.4.2013.

- ★ Мања економичност
- ★ Спорост
- ★ Организационе тешкоће (спречавање комуникације међу групама, одржавање дисциплине, ...)

23

23

Рад у паровима (тандему)

- ★ Предложио га Алфонс Симон, 1956. ((1897-1975), немачки педагог и психолог.)
- ★ Група од 2 ученика лакше и успешније припрема и саопштава резултате свог рада
- ★ Лакше се реализује експеримент
- ★ Допуњују се и контролишу
- ★ Формирање парова
 - Према међусобним склоностима и жељама или
 - Према наставниковом захтеву

24

24

Индивидуални облик рада - карактеристике

- ★ Није исто што и индивидуална настава из средњег века!
 - Индивидуална настава – наставник посебно поучава сваког ученика
 - Индивидуални облик рада: стицање знања самосталним радом ученика на решавању конкретних задатака
- ★ Далтон-план – први орг. систем са индивидуалним радом
- ★ У савременој настави заступљен у програмираној настави као дидактичком систему
- ★ Социолошко-психолошко оправдање
 - Међу ученицима постоје велике разлике у способностима, предзнању и ритму рада
 - Способности натпросечних ученика се развијају на прави начин у индивидуалном облику рада – фронтални облик рада их спутава

25

25

Индивидуални облик рада

- ★ Диференциран и недиференциран
- ★ Три фазе:
 - **уводна фаза**
 - подела задатака – наставни листићи, радни налози, програмирани материјал, ...
 - **фаза самосталног рада**
 - прикупљање података, прављење бележака и припрема извештаја,
 - **фаза интеграције**
 - приказ извештаја, дискусија, наставничково мишљење

26

26

Индивидуални облик рада - карактеристике

- ★ Није исто што и индивидуална настава из средњег века!
 - **Индивидуална настава** – наставник посебно поучава сваког ученика
 - **Индивидуални облик рада**: стицање знања самосталним радом ученика на решавању конкретних задатака
- ★ Такође се разликује и појам **индивидуализација наставе**
 - Тежња да се наставни програм и методе рада наставника прилагоде интелектуалним могућностима и образовним потребама ученика
 - Примењује се унутар било ког облика наставе (фронталног, групног или индивидуалног)
 - Циљ је да омогући ученику самостално учење, да се подстичу његове стваралачке способности и афирмише индивидуалност личности а слабијим ученицима омогући постизање успеха у домену њихових могућности

27

28

 Распоред седења и облици рада

Teaching Space

29

29

 Распоред седења и облици рада

30

30

Други облици организације наставног рада

- * Р-ч систем не треба да буде једини и искључиви систем рада у школи.
- * Затвара ученике у учионице и не пружа могућност проширења круга искустава па га је потребно допуњавати другим облицима организације школског рада и учења.
 - Домаћи рад ученика
 - Екскурзија
 - Лабораторијски рад
 - Производни рад, ...

31

31

Домаћи рад ученика

- * Домаћи рад је најтешње повезан с радом ученика на часу
 - **наставни час и домаћи рад чине дидактичко јединство.**
- * Наставни процес се или наставља самосталним домаћим радом, учењем и израдом задатака различите врсте и тежине или се, пак, њиме подстиче, припрема или уводи.
- * Циљ домаћих задатака је
 - понављање, утврђивање, усвајање наставних садржаја, проширивање и продубљивање знања, припремање за усвајање новог градива, увежбавање и формирање умења и навика.
- * **Најважнија дидактичка функција домаћих задатака је развијање способности за самосталан рад и учење, као и развијање навика да се учи редовно, плански и усредсређено.**
- * Вредност домаћих задатака се мери пре свега тиме колико они воде самосталном раду и учењу.

32

32

Домаћи рад ученика

- ★ Три групе домаћих задатака
 - **усмени** (учење из уџбеника и приручника, учење стихова, правила, страних речи и сл.),
 - **писмени** (различити писани домаћи радови: вежбања, решавања задатака, реферати, извештаји, састави, превођење са страног језика и др.);
 - **практични** (посматрања, пробе и експерименти, различита мерења, израда табела, графикона, модела, конструисање приручних наставних средстава и др.).
- ★ Домаћи задаци у ширем смислу
 - све остале активности ученика којима се остварује општи допринос настави и учењу (израда библиографија, сакупљање различитих слика и исечака из новина и часописа, фотографисање различитих објеката, израда слика, проучавање шире допунске литературе)

33

33

Домаћи рад ученика

- ★ При давању домаћих задатака треба водити рачуна о сл. захтевима:
 - **разноврсности рада и задатака по своме карактеру и начину израде.** Стереотипни задаци су досадни, заморни и код ученика изазивају отпор;
 - **обиму задатака** који треба посматрати са становишта узраста ученика и координације са другим предметним наставницима, њиховим захтевима и временом које је неопходно за њихово испуњавање;
 - настојати да **задаци за домаћи рад садрже суштинске елементе појединих наставних предмета и њихових програмских захтева.** Неважни, небитни, формални захтеви не мотивишу ученике на интензиван и стваралачки рад;
 - **задатке за домаћи рад треба унапред припремити и саопштити их ученицима у ситуацији која обезбеђује пуну пажњу ученика.** Највећи недостатак у погледу домаћег рада ученика управо се садржи у томе што наставници или не планирају унапред ове задатке, или их дају у журби, на крају часа, када нема довољно времена и када су ученици уморни и деконцентрисани у погледу рада.

34

34

Домаћи рад ученика

- * Захтеви при давању домаћих задатака
 - **домаћи рад није само „давање задатака“, диктирање или преписивање са табле шта ученици треба да ураде.** Задаци за домаћи рад треба да буду праћени потребним објашњењима за њихову израду, скретањем пажње на одређене тешкоће и проблеме, наводењем примера, позивањем на аналогију, анализом и разрадом најтежих страна задатака. Укратко, давање упутстава која ће шире и потпуније разјаснити шта се тражи одређеним задацима и на који начин се могу постићи најбољи резултати. Што су ученици млађи, оваква упутства и објашњења су потребнија;
 - **Важан захтев у погледу домаћег рада је њихово проверавање.** Будући да су домаћи задаци по своме карактеру различити, различит је и начин њиховог проверавања. Кад год је то могуће, проверавање би требало обавити у оквиру целог одељења. На тај начин се може сагледати како су сви ученици у одељењу схватили постављене захтеве, како су их испунили и да ли су се појавиле тешкоће и проблеми при њиховој изради.

35

35

Екскурзије

- * Екскурзија је облик васпитно-образовног и наставног рада који омогућава организовање ширег и потпунијег посматрања и проучавања различитих предмета, појава и процеса у карактеристичним природним или реалним (производним) условима (природа, индустријска предузећа, електричне централе, историјска места и споменици) или посете музеја, изложби, пољопривредних добара.
- * Добро организована екскурзија
 - **обогађује ученике знањима о природи, економији, култури, историји, техници, технолошким процесима, радној делатности људи, проширује њихова искуства, утиче на утврђивање и конкретизацију знања, развија сазнајна интересовања, моралне, естетске и друге квалитете личности, васпитава, доприноси бољем међусобном упознавању (наставника и ученика, ученика међу собом).**
 - **Помаже развијању иницијативе, самосталности, одговорности за испуњавање постављених задатака, другарства.**

36

36

Екскурзије

- * **Врсте екскурзија**
 - У природу
 - Производњу
 - Географске
 - Историјске
 - Биолошке
 - Естетске
 - Фолклорне
 - комбиноване
- * **Према месту у наставном процесу**
 - Уводне
 - циљ посматрање или прикупљање материјала потребних за обраду на час
 - Текуће
 - се организују упоредо са обрадом већих тематских целина и служе као илустрација и конкретизација одређених програмских садржаја
 - Закључне
 - екскурзије се завршавају обрадом појединих делова или тема у оквиру различитих наставних предмета

37

37

Екскурзије

- * Поред утврђивања циља и дидактичких задатака, успех екскурзије зависи од добре организације.
- * Организација екскурзије подразумева:
 - **избор одговарајућих места, објеката, предела и сл., зависно од постављеног циља и задатака; припремање наставника за остваривање тих задатака, као и припремање ученика.**
- * Суштински значај има **закључни рад после обављене екскурзије.**
 - Појединци и групе који су имали одређене задатке припремају кратке извештаје, усмене или писане који се излажу на часу и треба да послуже као основа за разматрање и повезивање свега онога што су ученици видели, сазнали и доживели, после чега се формулишу сажети закључци или направе резимеи у складу са постављеним задацима.

38

38

Други организациони системи

- ★ Разредно-часовни систем је стално критикован
- ★ Педагози су стално тражили начине да отклоне поједине мане р-ч система
- ★ Углавном су покушаји били неуспешни

39

39

Бел-ланкастер систем

- ★ Крај 18. века – свештеник Бел и наставник Ланкастер
- ★ Наставник има **помоћнике** у најбољим ученицима истог или старијег разреда
- ★ Бел - побољшање наставе за децу енглеских војника у Индији (није било довољно наставника)
- ★ Ланкастер (Лондон) - у школи за сиромашне ученике– ангажује старије ученике да му помажу
- ★ Прихваћен је у 19. веку у Енглеској, неким европским земљама и неким њеним колонијама

40

40

Декроли систем

- ★ Белгијски неуролог Декроли
- ★ Проблем неактивности ученика и неефикасност наставе у колективном начину рада
- ★ Програми су неадекватни!
- ★ Разлог је што ученици нису заинтересовани за програм!
- ★ Предлог: груписање ученика у колектив (разред) се не врши статистички већ према интересовању за одређене области

41

41

Декроли систем

- ★ Добијају се школе без “стеге”
- ★ Почетак 20. века
- ★ Постиге се активност и жељени успех
- ★ Резултат је био лош
- ★ Разлог – интересовања ученика се мењају
- ★ Прерана опредељења су штетна

42

42

“Далтон-план”

- ★ Далтон (град у САД), учитељица Хелена Перкурст, 1920.
- ★ Заснован на индивидуалном раду ученика
- ★ Ученици добијају месечне задатке – радне налоге
 - Поред задатака се дају и објашњења о циљу рада, дају се упуства о изворима, методама рада, посебна објашњења, ...
- ★ Три варијанте радних задатака:
 - минимална,
 - средња и
 - максимална – ученик бира која му одговара

43

43

“Далтон-план”

- ★ Ритам рада је индивидуалан
- ★ Кад заврши један задатак узима други, ...
- ★ Ученик бира темпо рада на темама из различитих предмета - **индивидуални облик рада**
- ★ Потребне добро опремљене лабораторије и литература
- ★ Примењивао се више у Европи него у Америци

44

44

“Далтон-план”-недостаџи

- ★ Сувише тежак,
- ★ Развија екстремни индивидуализам
- ★ Занемарује социолошки аспект васпитања
- ★ Запоставља улогу наставника
- ★ Захтева добру опремљеност лабораторија
- ★ Пред други светски рат је напуштен

45

45

“Јена-план”

- ★ 20. век Петерсен, немачки педагог, проф. у Јени
- ★ Школа по узору на породицу – **школа живота и рада**
- ★ Нема поделе на разреде
- ★ Нема посебних наставних предмета
- ★ Теме предлажу ученици
- ★ Нема чврстог наставног програма

46

46

“Јена-план”

- ★ Настава почиње и завршава се организовањем свечаности уз учешће свих ученика, родитеља и наставника
- ★ Делење ученике на две групе – свака по три годишта
- ★ Не предвиђа оцењивање по предметима већ добијање глобалне оцене и мишљења о способностима и могућностима преласка из ниже у вишу групу школовања – пример у првом разреду у ОШ (као и у предшколском образовању)
- ★ Позитивно- велика активност ученика
- ★ Негативно – може се организовати само у мањим школама

47

47

Манхајмски систем

- ★ Недостатак р-ч система: пројектовање темпа наставе према хипотетичном просечном ученику
- ★ Немачки педагог из Манхајма Зикингер
 - Формирање разреда не статистички већ према менталним способностима
 - Одељења за даровите, просечне и слабије
 - У њима би се радило по посебном наставном програму који је могао бити:
 - Минималан, скраћен, нормалан, максималан

48

48

Манхајмски систем

- ★ Манхајмски систем је добар али је проблем диференцијација ученика
 - Грешило се у диференцијацији
 - Способност, воља и упорност ученика у току школовања су подложни променама – рана диференцијација је многе ученике оштетила
- ★ Укинут у Немачкој 1934. године
- ★ Од њега је остао диференциран приступ односно индивидуализација наставе која се користи у р-ч систему

49

49

“Пројект-метода”

- ★ Пред почетак првог светског рата Килпатрик (сарадник Дјуиа)
- ★ Учење у школи се поистовећује са решавањем проблема (Њујорк)
- ★ Стицање знања се приближава животним ситуацијама а метода учења се приближава методологији науке
- ★ Ради се на изради “пројекта” – решавање конкретног, актуелног и узрасту примереног проблема

50

50

“Пројект-метода”

- ★ Проблем дефинише наставник са учеником и даје рок,
- ★ Рок се креће од једног до неколико часова
- ★ Ученици планирају рад, бирају методе и средства, уче све што је у вези са решавањем проблема у изради пројекта
- ★ Пројекти се дају мањим групама, појединцима или целом одељењу на истовремено решавање

51

51

“Пројект-метода” - пример

- ★ израда пројекта градње стамбене зграде
- ★ Уче потребну математику, физику, хемију, хигијену, ...
- ★ Не постоји уобичајен наставни програм
- ★ Нема предавања, оцењивања класичног типа
- ★ Ученици удружено раде на проблемима и тако стичу знања
- ★ Развија се сараднички однос, осамостаљују се, постају сналажљивији и креативнији

52

52

*“Пројект-метода” -
недостаџи*

- ★ Велики утрошак времена
- ★ Знања нису довољно систематизована и уопштена
- ★ Улога наставника је умањена

53